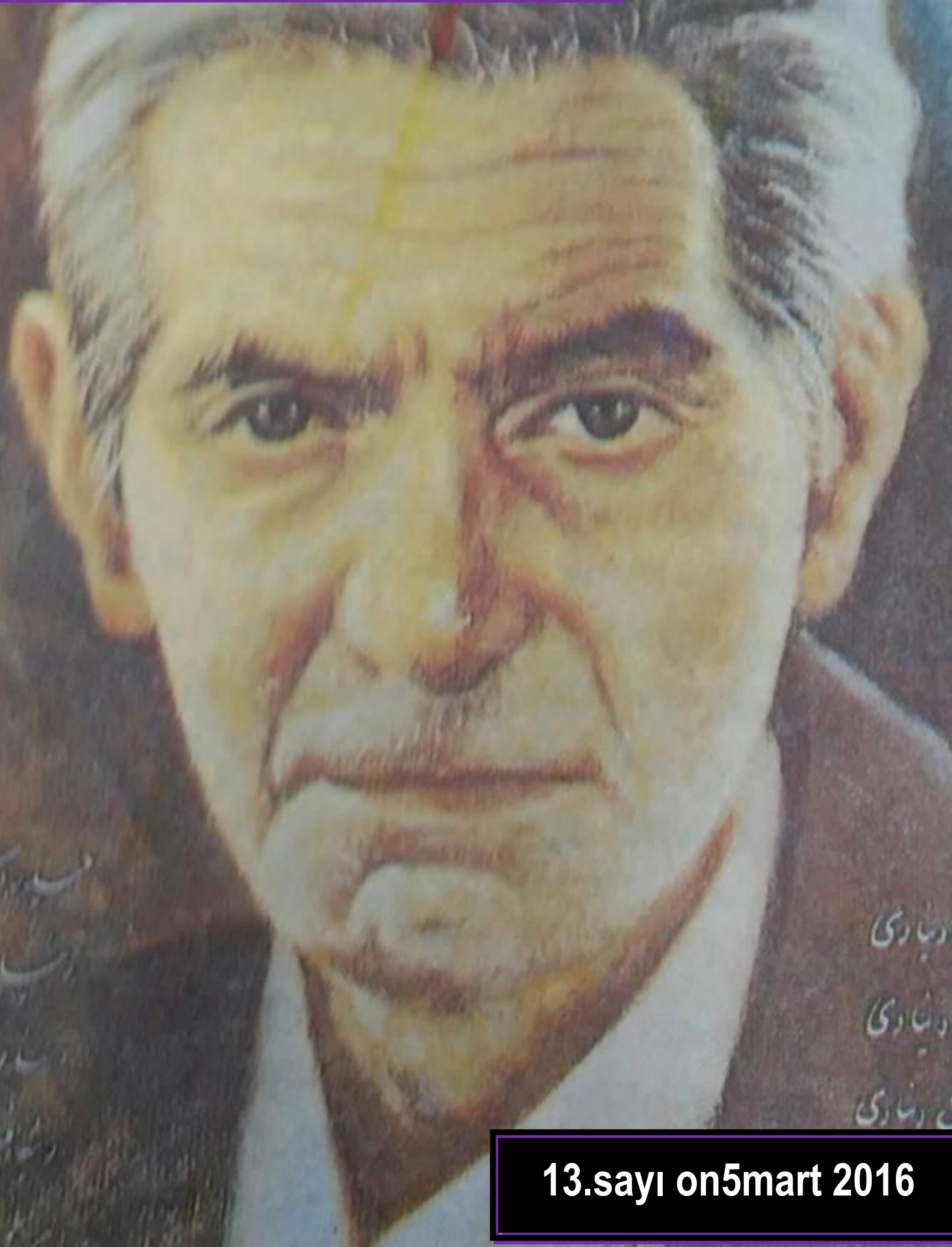

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

13.sayı on5mart 2016

BU SAYIDA

M. Hüseyin ŞEYRİYAR
Behruz DOLATABADI
Şehamettin KUZUCULAR
M. Turgut BERBERCAN
Yaşar ÖZDEN
Muaz ERGÜ
Memmed İSMAYİL
Hanım İSMAYILKIZI
Elnur ASLANBEYLİ
Nuri PEKÖZ
M.Nihat MALKOÇ
Mustafa OĞUZ
Osman AKTAŞ
Mehmet YARDIMCI
Mehmet DURMAZ
Mehmet GÖZÜKARA

NE İLİMİZ KALDI NE DE TÖREMİZ

Tankımız topumuz heronlarımız kıtalararası füzelerimiz her ülkeye uçan uçaklarımız hızlı tiren zırhlı gemilerimiz denizin altında tünellerimiz boğazın üstünde köprülerimiz her şehirde hava alanlarımız dudak uçuklatır otobanımız kapımızda çiftler araçlarımız ucu göğe değen binalarımız...

Gün günü çoğalır karunlarımız sanki garanti de yarınlarımız dizimize inen karınlarımız sulak arazimiz barajlarımız yastık altlarında dolarlarımız borsalarda ortak hisselerimiz kolumuzda altın saatlerimiz devlet denizinde tirollarımız deniz kenarında motellerimiz limanda bekleyen teknelerimiz...

Ceylan derisinden koltuklarımız gözleri sürmeli sekreterimiz onun yanı sıra ulaklarımız her ipte yürüyen cambazlarımız kapımızda uşak evde dadımız kasamızda düzgün adamlarımız mahkemelik işte dilbazlarımız reklam salatası genç kızlarımız ava gideceksek Afgan tazımız...

Bereketi uçtu kazancımızın zararına devrederiz günleri sırtımızı yaslayacak dostumuz gönül dergâhında yok bir postumuz ne astımız belli ne de üstümüz altımızda toprak artık kayıyor ha çöktü çökecek gök üstümüze ne ilimiz kaldı ne de töremiz insandan arındı dört bir yöremiz...

Sustukça çoğaldı yalnızlığımız dualarımızın içi boşaldı yola çıktığımız yoldaşlarımız yolun yarısında yol değiştirdi sonra başka başka yola saptılar hani yolun ta başında kavlimiz tekbirlerle yürüyerek kol kola *Kör dünyanın göbeğine* bir vakit *Hak yol İslam yazacağız* demiştik...

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi
Genel Yayın Yönetmeni
Tayyib Atmaca
Yazışma Adresi
Ihlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.
F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR
Telefon: 0535 391 92 50
hecetaslaridergisi@gmail.com
13. Sayı 15 Mart 2016
ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

HAYDAR BAYA'YA SELAM**M. Hüseyin ŞEYRİYAR**

Heyder Baba ildirimlar şahanda
Seller sular şakgıdayup ahanda
Gızlar ona sef bağlayup bahanda
Selam olsun şöketeze elüze
Menim de bir adım gelsin dilüze.

Heyder Baba kehlüklerün uçanda
Kol dibinnen dovşan galhıp geçanda
Bahçaların çiçeklenüp açanda
Bizden de bir mümkün olsa yâd ele
Açılmayan ürekleri şad ele.

Bayram yeli çardahları yıhanda
Novruz güli gar çiçeği çıhanda
Ağ bulutlar köyneklerin sıhanda
Bizden de bir yâd eliyen sağ olsun
Dertlerimiz goy dikelsin dağ olsun.

Haydar Baba gün daluyı dağlasın
Özün gülsün bulahların ağlasın
Uşahların bir deste gül bağlasın
Yel gelende ver getirsin bu yana
Belke benim yatmış behtim oyana.

Heyder Baba senin üzün ağ olsun
Dört bir yanın bulağ olsun bağ olsun
Bizden sora senin başun sağ olsun
Dünya gazov-geder ölüm itimdi
Dünya boyı oğulsuzdı yetimdi.

Heyder Baba yolum senen kec oldı
Ömrüm ketçi gelemem gec oldı
Heç bilmedim gözelerim nec'oldı
Bilmez idim döngeler var dönüm var
İtginlik var ayrılık var ölüm var.

Heyder Baba iğit emek itirmez
Ömür keçer efsus bere bitirmez
Namerd olan ömri başa yetirmez
Biz de vallah unutmariğ sizleri
Göremesek helal edin bizleri.

Heyder Baba Mir Ejder seslenende
Kend içine sesden küyden düşende
Aşığ Rüstem sazın dillendirende
Yâdında dı ne hövselek geçardım
Guşlar tekin kanad çalıp uçardım.

Şengülava yurdi aşig alması
Gâhdan gedüp orda gonah galması
Daş alması elma-heyva salması
Galıp şirin yuhı kimi yâdında
Eser goyup ruhumda her zadında.

Heyder Baba Gurı Gölün gazları
Gediklerün sazıg çalan sazları
Ket-kövşenin payızları yazları
Bir sinema perdesidir gözümde
Tek oturup seyredirem özüm de.

Heyder Baba şeytan bizi azdırıp
Mehebbeti üreklerden gazdırıp
Gare günün sernüviştin yazdırıp
Salup halğı birbirinin canına
Barışığı beleşdirip ganına.

Gözyaşına bahan olsa gam ahmaz
İnsanolan hercer beline tahmaz
Amma heyif kör tutdığın burahmaz
Beheştimiz cenemnem olmahdadır
Zihecemiz meherem olmahdadır.

Hezan yeli yarpahları tökende
Bulut dağdan yenip kende çökende
Şeyhelislam gözle sesin çekende
Nisgilli söz üreklere deyerdi
Ağbaşlar da Allah'a baş eyerdi.

Daşlı bulah daş gumınan dolmasın
Bahçaları saralmasın solmasın
Ordan keçen altı susuz olmasın
Deyne bulah heyrin olsun aharsan
Üfüglere humar humar baharsan.

Heyder Baba dağın daşın seresi
Kehlih ohur dalısında feresi
Guzıların ağı bozi geresi
Bir gedeydim dağ dereler uzuni
Ohuyaydım "çoban geyter guzuni"

Heyder Baba Suli Yerin düzündü
Bulah geyner çay çemenin gözünde
Bulah otı üzer suyun üzünde
Güzel guşlar ordan gelip keçeller
Helvetleyip bulahdan su içeller.

Biçin üsti sünbül biçen orahlar
Eyle bil ki zülfi darar darahlar
Şikârcılar bildirçini sorahlar
Biçinciler ayranların içeller
Bir huşlanıp sondan durup biçeller.

Heyder Baba kendin günü batanda
Uşagların şamın yeyüp yatanda
Ay bulutdan çihup gaş göz atanda
Bizden bir sen onlara gisse de
Gissemizde çohlı gem u güsse de.

Garı nene gece nağıl deyende
Külek galhıp gap-bacanı döyende
Gurd geçinin şengülisin deyende
Men gayıdır bir de uşag olaydım
Bir gül açıp ondan sora soleydim.

Emme Can'ın bal bellesin yeydim
Sondan durup üs donumı geyerdim
Bahçalarda tiringini deyerdim
Ay üzümü o ezdiren günlerim
Ağaç minip at gezdiren günlerim.

Şeyhelislam münacatı deyerdi
Meşed Rehim lebbâdeni geyerdi
Meşdaceli bozbaşları yeyerdi
Biz hoşudug heyran olsun toy olsun
Ferg elemez her nolacah goy olsun.

Heyder Baba kendin toyun tutanda
Gız-gelinler hena pilte satanda
Bey geline damnan alma atanda
Menim de o gızlarında gözüm var
Aşığların sazlarında sözüm var.

Heyder Baba bulahların yarpızı
Bostanların gülbeseeri garpuzi
Çerçilerin ağ nebatı sakgızı
İndi de var damağım da dad verer
İtgin geden günlerimden yâd verer.

Bayramıdı gece kuşu ohurdi
Adahlı gız bey corabın tohurdi
Herkes şalın bir bacadan sohurdi
Ay ne güzel gaydadı şal sallamağ
Bey şalına bayramlığın bağlamağ.

Şal istedim men de övde ağladım
Bir şal alıp tez belime bağladım
Gulamgile gaşdım şalı salladım
Fatma hala mene corab bağladı
Han nenemi yâda salıp ağladı.

Bayram olup gızıl palçıg ezeller
Nakgış vurup otagları bezeller
Tahçalara düzmeleri düzeller
Gız-gelinin fındıgçası henası
Heveslener anası gaynanası.

Bakiçinün süzi sovi kağızi
İneklerin bulaması ağızı
Çerşenbenin girdekanı müvizi
Gızlar diyer "atıl matıl çerşenbe"
Ayna tekin behtim açıl çerşenbe"

Yumurtanı göyçek güli boyardığ
Çakgışdırup sınanların soyardığ
Oynamahdan birce meger doyardığ
Eli mene yaşıl aşig verirdi
Irza mene novruz güli dererdi.

Ahşam başı nahırınan gelende
Godukları çekip vurardığ bende
Nahır keçip gedip yetende kende
Heyvanları çilpah minüp govardığ
Söz çıhsaydı sine verip sovardığ.

Menim atam sürfeli bir kişiydi
El elinde dutmağ onun işiydi
Gözelerin ânide galmışıydı
Onan sora dönergeler dönüpler
Mebebtetin çırahları sönüpler.

Heyder Baba gece durna geçende
Koroğlu'nun gozi gara seçende
Gır atını minip kesip biçende
Men de burdan tez metlebe çatmaram
Eyvaz gelip çatmayınca yatmaram

Heyder Baba senin göğlün şâd olsun
Dünya varken ağzın dolı dad olsun
Sennen geçen tanış olsun yâd olsun
Deyne benim şair oğlum Şehriyar
Bir ömürdür gem üstüne gem salar.

HEYDER BABAYA NEZİRE**Behruz DOLATABADİ**

Heyder Baba zulüm tutup dünyanı
Senle geçen hoş günlerim de hani
Kendin akı çok severdi mehmani
Şimdi kapı dövülende korkuram
Aparacag “tatar” meni okuram.

Heyder Baba âlim senden üzüldü
Hatıralar goz refide düzüldü
Her bir günüm sensiz sanki yüzyıldı
Ağla baba zamanenin halına
Gam salasın eller çatıp dalına.

Büyüttüğün merd yiğitler hardadı
Ölen ölüp kalanların dardadı
Kız gelinler kul tek pazarlardadı
Kimse bulunmuyor yete dadına
Tek sensin ya Rabbim yet imdadına

Heyder Baba tayyareler uçanda
Cemaat yurdunu koyup kaçanda
Yüreği kan lalelerin açanda
Anaların nalesinden yâd eyle
Susup yatma baba bir feryat eyle.

Şimşekler yerine bombalar şakır
İnsanların kani sel kimi akar
Zalim hükümdarlar saf burup bakar
Bacı haray çeker kan kardaşına
Anaların hava gelip başına

İnsan olan bomba beline takmaz
Masum balaları yandırıp yakmak
Yürek yanmayınca gözyaşı akmaz
Tanrının gazabı mükâfattadır
Odur ki dünyamız bu afattadır.

İnsan harmanını biçen oraklar
Susuzluktan parçalanan dudaklar
Adaklılar adaklısın soraklar
Esir tutup güzelleri seçerler
Boyun eğmeyenin boynun biçerler

Daha zulüm bundan fazla olunmaz
Barışık olmasa dünya dolanmaz
“Atom esri ihtilaflar galanmaz”
Bir gün gelir kara günler savuşur
İnsanoğlu birbirine kavuşur

Dahi “Şehriyarım” bağışla meni
Unutabilir mi seven seveni?
Çayoğlu her zaman seslenir seni
Bozulmaz heç zaman koyduğun izin
“Heyder Baba” şevkedidir dilmizin.

ŞEHİRİYAR'IN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Şahamettin KUZUCULAR

1906 - (ö. 18 Eylül 1988) Asıl adı Muhammed Huseyin Behcet-i Tebrizî olan şair, şiirlerinde kullandığı Şehriyar mahlası ile tanınır. Azeri Türklerinden olan İranlı şair, şiirlerini hem Azeri Türkçesi, hem de Farsça yazmıştır.

İran Türklerinden olan Şehriyar, 1906'da Tebriz'de doğdu. Babası Mirismail Ağa Hoşgenabî, bir avukat ve hattattır. İlköğrenimini doğduğu şehirde tamamlayan şair, Medrese-i Talibiye'de aldığı Arapça ve Arap edebiyatı eğitiminin yanı sıra, Fransızca öğrendi. Çocukluk yılları baba yurdu olan Karaçemenin Hoşgenap kasabası Heydarbaba köyünde geçmiştir. Köyleri adını eteklerinde kurulduğu Heydarbaba dağından almıştır. Orta Okul'dan sonra Tahran'a giderek liseyi bitirmiştir. 1921 yılında Tahran'a gelerek Dar-ül Fünun okulunda tıp eğitimi almaya başlar. Şehriyâr, doktorluk eğitiminin son sınıfında sonu olmayan bir aşka tutulur, 1924 yılında aşkının peşinden Horasan'a gider ve tıp fakültesinin son sınıfından mezun olamadan ayrılır. 1935 yılında Tahran'a geri dönerek memuriyet hayatına atılıp, İran Ziraat Bankasında çalışmaya başlar.^[1]

Şairliğinin ilk zamanlarında “Behcet” mahlasını kullanmış, sonraları iki defa Hâfız falına bakarak kendisi için bir mahlas istemiş, faldan aşağıdaki iki beyit çıkınca, mahlasını “Şehriyâr” olarak değiştirmiştir.

“Felek devlet zikkesini Şehriyâr'ların adına bastırdı.

“Kendi memleketime gidip kendi Şehriyâr'ım olayım.”

Şehriyar önsözünü dönemin bilinen şairlerinden olan, Nafisi ve Muhammed Tağı Bahar'ın yazdığı ilk şiir kitabını 1929 yılında yayınladı.

Şehriyar 1934 yılında çok sevdiği babasını kaybedince ruhsal bir bunalıma girmiştir. Babası Hacı Mir Aga Hoşgnâbî 1934 yılında ölmüş ve Kum şehrine gömülmüştür.^[2] Babasının ölümü Şehriyar için son derece zor gelmiş ve bunalıma kapılmıştır. Bu sıkıntılı yıllarını atlatmasında annesinin büyük yardımı olur. Bu ıstıraplı ruh halinin tesiri ile çocukluk yıllarının geçtiği bölgeye gider ve doğduğu yerlerin çok değiştiğini görür. Annesinin de Şehriyar'a Farsça değil kendi dilinde şiirler yazmasını arzu etmesinden dolayı Heydar Baba'ya Selam şiiri doğacaktır. Şehriyâr, genç yaşında evlendi. Bu evlilikten bir kızı oldu. Çalıştığı bankadan emekli olunca daha sakin bir hayat sürmeye başladı.

Şiirlerinde şair Hafız, Sadi, Fizuli, M.P. Vaqif, M.E. Sabir'den etkilenmeler mevcut olan şair, ana dilinde kaleme aldığı Heydar Babaya Salam şiiri ile Türkiye'de ve Sovyetler Birliğindeki Türk Cumhuriyetlerinde de büyük bir üne kavuştu. Şehriyar İran'da 1979 yılında yapılan İslam devrimini destekledi. Haydar Baba'ya Selam şiirinin 76 kıtalık birinci bölümü 1964'te Ahmet Ateş, 49 kıtalık ikinci bölümü de 1971'de Prof.Dr. Muharrem Ergin tarafından ülkemizde yayınlanmıştır.

Birinci Pehlevî iktidarında Şehriyar, Horasan'a sürülmüş; ikinci Pehlevî hükümeti döneminde ise örtülü muhalefeti dolayısıyla korkular içinde hep tedirgin yaşamıştır. 1979 yılındaki İran devrimini desteklediği bilinmektedir. “Humeyni İnkılâbı”ndan sonra dindarlığından ilham alarak din yolundaki bilgisizlik ve kayıtsızlığa karşı Azeri Türklerinin suskuluğunu ana dillerinde neşriyatın olamamasına bağlar. Bu sebeple inkılâbın ilk yıllarında çıkmaya başlayan yirmi beş yıldan beri yayınına sürdüren Varlık dergisini “Türkçenin Azatlık Kuşu” olarak vakfederek alkışlar. Şehriyar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Kaçarların yıkılışına ve Meşrutiyet hareketine; gençlik ve orta yaş döneminde I. ve II. Pehlevî idaresine ve ihtiyarlık döneminde ise 1979 inkılâbına tanık olmuştur.^[3]

Türk dünyasının özellikle de Azeri şiirinin en büyük şairlerinden birisi olan Şehriyar, asıl ününü Farsça şiir söyleme sahasında yakalamış olmasına rağmen, Türk dünyasında tanınmış olmasını “Haydar Baba'ya Selam” şiirine borçludur. Şairin dört ciltten oluşan külliyyatının dördüncü cildi, Türkçe şiirlerinin toplandığı kitaptır. Bu ciltte toplam 74 şiir yer almaktadır. Şehriyar'ın Türkçe divanında göze çarpan en önemli özellik, hiç şüphesiz onun kendi halkına, adet, gelenek-göreneklerine, anadili olan Türk Diline önem vermiş ve üstün görmüş olmasıdır. Örneğin, “Türk'ün Dili” isimli şiirinde bunu açıkça dile getirmektedir. “Haydar Baba'ya Selam” manzumesi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü, ilk defa 1331/1952 yılında Tebriz'de “Hakikat Yayınevi” tarafından basılmıştır. İkinci bölümü de ondan kısa bir süre sonra basılıp yayınlanmıştır. Birinci bölüm 76 kıtadan, ikinci bölüm ise 49 kıtadan ibarettir. Dr. Yusuf Gedikliye göre Haydar baba'ya Selam adlı şiiri 1953 te yazılmış, 1954 te basılmıştır. ^[4]

Muharrem Ergin, “Haydar Baba'ya Selam” manzumesinin tümünü, bu şiire nazire olarak yazılan bir kısım şiirlerle birlikte 1971 yılında “Azeri Türkçesi” adıyla yayınlamıştır. İran’da ün kazanmış bundan dolayı da çağdaş dönemin Hafız’ı olarak bilinmektedir. Türkçe konuşan halklar arasında tanınmasıyla şiirleri dilden dile dolaşıp şarkı ve türküler halinde sazlar eşliğinde okunur. Azerbaycan ve Türk edebiyatı için Şehriyâr, her şeyden önce “Haydar Baba” şairidir. Bu eserin kaleme alınması, hem şairin hayatında bir dönüm noktası hem de Azeri Edebiyatında yeni bir merhalenin başlangıcı oldu. Halk arasında sahip olduğu bu derin ve sarsılmaz saygıyı ve sevgiyi bu şiiriyle kazandı. Dr. Yusuf Gedikli'nin kitabının son baskısında Şehriyâr'ın toplam 92 Türkçe şiiri yer almaktadır. Bu da Şehriyâr'ın Türkçe şiirlerinin bu güne kadar var olanlarının tümünün bir arada toplanmış halidir. Gedikli, 1996 yılına kadar gerek İran'da gerekse Azerbaycan'da yayınlanmış olan tüm şiirlerini bir araya getirerek yeniden yayınlamıştır.

İranlı kaynaklar: Şehriyâr'ın son derece hassas bir kalbinin olduğunu en ufak bir iyilik veya güzellik karşısında etkilenir ve aldanırdı ki haddi hesabı yoktu. Aynı ölçüde en ufak bir ilgisizlik ve kötülük karşısında son derece sıkıldığını yazar. İranlı kaynaklar şehriyarın edebî yönünü şu şekilde izah etmektedirler: “Firdevs’inin doğasını ve destansı ruhunu; Nizami'nin meclisleri süsleyişini, Sanayi'nin hikmetini, Mevlevi'nin irfanını, Sadi'nin inceliğini ve ifade gücünü; Hafız'ın sadakatini ve aynı zamanda gazellerindeki gizliliğini; İrec'in akıcılığı ve sadeliğini yansıtıyordu. Eserlerinin her biri duygusal, insani veya felsefi muhteva ve kapsam açısından ya da şairin kendine özgü tarzını göstermesi açısından değerli ve hatırı sayılır eserlerdendirler.”^[5]

Şehriyâr, 83 yıllık yaşamından sonra 18 Eylül 1988'de Tahran'da Mehr hastanesinde akciğer iltihabı ve kalp yetersizliğinden 1988 yılında vefat etmiş, Tebriz'de Şairler Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Şairin ölüm günü, O'nun anısına, İran'da Milli Şiir Günü olarak kutlanmaktadır.^[6]

Şairin vefatından sonra 1992 yılında Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı tarafından uluslararası düzeyde Tahran'da Üstat Şehriyar'ı Anma Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansa İranlı şair ve yazarların yanı sıra Azerbaycan, Türkiye, Tacikistan ve başka birkaç Ortaasya ülkesinden düşünürler ve Şehriyâr'ı sevenler de katılmıştır.

Şairin yetiştiği saha Güney Azerbaycan sahasıdır. Şair İran'ın Tebriz kenti civarında yaşayan Azeri-Türk asıllı bir şairdir. Farsça yazdığı şiirlerle İranlılar tarafından çok sevilerek İranlıların “Çağdaş Hafız” olarak nitelendirilebileceği kadar İran'da tanınan şair annesinin ısrarı ile Türkçe şiirler de yazmaya başlamıştır. Haydar Baba'ya selam şiirini ana dilinde yazarak Türk Dünyasının tamamında adını duyurmuştur. Şehriyâr, tasavvuf ile ilgilendiği gibi, Kur'an ayetlerini, levhalara yazarak, “Hat Sanatı”nda da söz sahibi olduğunu göstermiştir.

Hayatı ve şiirleri hakkında en kayda değer çalışmalardan birisi: Muhammed Hüseyin Şehriyar. 2005. Seçilmiş Eserleri. (Çev. H. Billuri) Bakı: Avrasiya Pres (Azerbaycan) künyeli eserdir.

Edebi Kişiliği:

Şehriyar'ın anne ve babası İran'da yaşayan i Azeri-Türk asıllı bir ailedir. Türk asıllı olmasına rağmen İran edebiyatçıları tarafından İran'ın Melik'üş-Şuera' sı olarak sıfatlandırılan şair, İranlılar açısından da çok önemli bir isim olarak görülmekte, Melik'üş-Şuera' olarak adlandırılmasının yanı sıra, günümüz İran şiirinin Hafız'ı, Sadi'si olarak değerlendirilmektedir.

Özellikle Haydar Baba'ya adlı şiiri bütün Türk dünyasında çok önemli bir yankı yaratmıştır. Bu yankıya Şehriyar'ın Haydar Baba'ya Selam adlı şiiri hakkında bir inceleme yapan Hasan Aydın şu şekilde temas eder “Azerbaycan Edebiyatında da büyük bir canlanmanın oluşmasına, insanların kendi edebiyatlarına önem vermesine, kendi yurtlarına karşı daha duyarlı olmasına yol açtı.”^[7]

Haydar Baba'ya Selâm şiiri çocukluk günlerini, köylerdeki gelenekleri, köy hayatını anlatan bir şiirdir. Şiirde duru, açık ve özlem dolu bir dille anlattığı hayat, herhangi bir Türk köyünün sosyal ilişkilerini, törelerini, geleneklerini aktarır.

Şehriyar'ın yetiştiği Güney Azerbaycan sahasında Hasanoğlu, Fuzûlî, Tebrizli Saib, Tesir, Vidadi Zakir ve Vakıf gibi önemli şairler yetişmiştir. Şehriyar bu halkanın tanınmış son şairidir. Şiirlerinde Azerbaycan edebiyatının dil özelliklerini, geleneksel şiir kültürünü, şekil ve söyleme biçimini başarıyla dile getiren şair içten ve yalın bir Azeri diliyle yazdığı şiirlerinde, atasözlerine, deyimlere, âşık tarzı şiirin kalıplarına ustaca yer vermiştir. Azerbaycan âşık şiirinin dil, sanat ve deyiş zevkini başarıyla idrak etmiş ve uygulamıştır. Söyleyiş doğallığı ve içtenliği ile haklı bir şöhrete ulaşmıştır. Şehriyarın şiirlerini kültürel değerler yönünden inceleyen Prof. Dr. İsa Özkan onun hakkında şu izlenimler içindedir: “Şehriyar, İran'daki Türk edebiyatında dili kullanma biçimiyle yenilikçi bir öncüdür. Âşık tarzı şiire, geleneksel söz kalıplarına, atasözleri ve deyimlere müracaatı ile yeni bir çığır açmış, Güney Azerbaycan Türkçesini ayağa kaldırmış, kültürü sanatkârane biçimde işleyerek mahallîden evrensele ulaşmıştır.”^[8]

Şairin gazel, kaside kıta türünde Türkçe ve Farsça yazdığı pek çok şiir bulunmaktadır. Şiirlerini dört ciltte toparlayan şehriyarın son çildi Türkçe yazdığı şiirlerinden oluşmaktadır. Şairin şiirleri ülkemizde de basılmıştır.

Şairin hayat tarzı, doğup büyüdüğü Tebriz, Huşgenab, Kayış-kurşak, Şengül-abad ve Azerbaycan Türklerinin yaşadığı diğer coğrafyalarla çevrelenir. XX. yüzyılın son çeyreğine kadar sözlü olarak yaratılıp yaşatılan kültür ile örf, âdet ve geleneklerin şekillendirdiği toplum düzeni, bu bölgenin hayat dinamiğini oluşturur. Onun şiirlerinde ses ve anlam mükemmel bir uyum içindedir. Şehriyar'ın şiiri, edebî bir form olmanın ötesinde, içinde şekillendiği coğrafya ve zihniyetin bütün kültürel değerlerini barındırır.^[9]

Şehriyar'ın şiirlerinde sosyal konular ve didaktik gayretlerde görülür. “Maarifimiz” adlı şiirinde geri kalmış ülkelerdeki eğitim sistemini eleştirmesi bu görüşümüze destek olacak şekildedir. Bu şiirinde Şehriyâr, eğitimdeki niteliksizlik yapıya, mankurtlaştırma-sömürgeleştirme sürecine dikkat çekmektedir. Şehriyâr'ın zarif söz incelikleri, Azerî ve Fars şiirine olan hâkimiyeti, ona özel bir şöhret, özel bir şiir vadisinde şiirler kazandırdı. İran İslam Cumhuriyeti Dini Lideri Ayetullah Hâmeney, Şehriyâr'ın sanatsal sorumluluğunu güzel bir biçimde şu şekilde beyan etmiştir: “Şehriyâr'ın en parlak hüneri, tarihi görevini tanımış ve tüm varlığıyla samimi bir şekilde yerine getirmiş olmasıdır.” Şehriyarın şiirlerini Türkiye'ye tanıtan Muharrem Ergin, şehriyar'ın edebi yönü ve önemi hakkında şu ifadeler de bulunmuştur. “Şehriyar'ın şiiri, adeta bir destan gibi, büyük bir Türk muhitinin seçkin kültür değerlerini çok canlı, renkli ve coşkun bir üslûp içinde aksettirmektedir.”

Kızı Meryem İran, FHA Fars haber ajansına verdiği demeçte babasının kişiliğini şu şekilde anlatmıştır: “Babam çok cömert biriydi, üniversiteden aldığı maaşı bile savaş zedelere hediye ederdi. Babamın kardeşi vefat etmişti ve babam henüz evlenmemişti ve bu yüzden kardeşinin çocuklarına bakıyordu ve sonunda da kardeşinin evini çocuklarına verdi.” Meryem'in verdiği bilgilere göre şaire Tahran da bir ev verilmek istenmiş Şehriyar evi kabul etmemiş ve bunun yerine ve kendisine bir iyilik yapılacaksa Türkçe yazdığı şiirlerin yayınlanmasına izin verilmesinin sağlanmasını talep etmiştir.^[10] Bu haberdeki ayrıntılar, şehriyar'ın Türkçeye ve diline verdiği değeri göstermesi bakımından son derece manidardır.

Şehriyarın şiirleri geleneksel değerleri modern ve içten bir yaklaşımla modern şiir dünyasına aktarma yönünden dikkat çeker. Azerbaycan bayatı, türkü ve âşık şiirinin şekil, içerik ve söylem biçimine yeni içerik unsurları ve söyleme özelliği kazandırdığı muhakkaktır. Şiirlerinde İran ve Azeri şairlerinin tekniklerine vakıf olarak Türk kültürüne ait folklorik zenginlikleri başarıyla uyarlayabilmesi, onu çok özel bir şair haline getirmiştir. Sözlerimizi Prof. Dr. İsa Özkan'ın, Şehriyar'ın edebi yönü hakkında yaptığı şu tespitlerle bitirelim: “Şehriyar'ın şiirini kalıcı kılan unsurların başında geleneksel kültürün fevkalâde ustalıklı işleme gelir. Onun şiirinde geleneksel kültür unsurları temel yapı taşıdır. Bu yapı taşı dinî kıssalar, Azerî âşık hikâyeleri ile özellikle Türk dilinin mecazları oluşturur.”^[11]

Şehriyar gazel, kaside, mesnevi ve kıt'a tarzındaki şiirlerde sergilediği yeteneğin dışında dört alanda büyük bir sanat örneği göstermiştir. Farsça yazdığı Ali ey rahmet abidesi renkli tabloların oluşturulmasında, kesin şairane vasıflarda Taht-i Cemşid adlı eseri, dili ve güncel terimleri ve argo dilini Haydar Baba'ya Selam eserinde kullanması ve duygusal eserlerin yaratılmasında Vay Anam ve Haydar Baba kıtaları, bu dört özelliğini yansıtır. Şehriyar'ın Farsça olarak 28 bin ve Azeri Türkçesinde 3 bini aşkın beyit şiiri bulunmaktadır.^[12]

KAYNAKLAR

- 1 http://tr.wikipedia.org/wiki/Muhammet_Hüseyin_Şehriyar
- 2 www.irankulturevi.com, Muhammed Huseyin Behcet-i Tebrizî, şehriyar
- 3 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.)
- 4 Dr. Yusuf Gedikli, Şehriyar ve Bütün Türkçe Şiirleri, Ötüken yayınları, s.115.
- 5 www.irankulturevi.com
- 6 www.irankulturevi.com
- 7 Hasan Almaz, Şehriyar'ın Türkçe Divanı ve Haydar Baba'ya Selam Şiiri Üzerine Bir Değerlendirme, www.karakoyunlu.net/
- 8 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.
- 9 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültürel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23-38.
- 10 <http://www.tumgazeteler.com/?a=5563657&cache=1>
- 11 Prof. Dr. İsa Özkan, Şehriyar'ın Şiirlerindeki Kültrel Değerleri, Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sayı 412, Ankara, s. 23–38.
- 12 Anonim, Şair Şehriyar'ın yaşamının bilinmeyen yönleri, <http://www.tumgazeteler.com/?a=5563657&cache=1>

AYNI SAHİLDE**Mehmet Turgut BERBERCAN**

Aynı sahil, saat ve yalnız
Ne ay var gökte, ne de yıldız
Deniz sarhoş, karanlık içmiş
Sabaha çok var, vakit geçmiş
Zifirden karadır, kapkara
Denizin saçlarından kara
Yer ve gök kapanmış, kör bugün
Sanki doğmayacak yeni gün

Bir ben varım sahilde, O var
Fısıldar rüzgâr, gelir sorar
Gökyüzü küsmüş mü rüzgâra
Zamanı gömmüş dalgalara
Aynı sahil, saat ve yalnız
Masam duruyor, her yer ıssız
Aynı tat, aynı mey, aynı cam
Kalansa firaktır serencam

Denizi bırak karanlığa
Bekle gün doğar aydınlığa
Sen rüzgârı bırak da essin
Şarkımızı çalsın, söylesin
Gel eski sayfalardan dökül
Şu meyhanede şâd ol gönül!
“Aşk bitmeyen bir şiirdedir,
Doğmak ölüme seferdedir!”

BU SEVDA**Yaşar ÖZDEN**

Başı yok sonu yok bir derde düştüm
Çekiyorum bitmiyor ki bu sevda
Bilmem bende ne aramış ne bulmuş
Benden öte gitmiyor ki bu sevda

Yıllar oldu kovalıyor ard arda
Ömür bitti sevda aynı kararda
Dağlar taşlar tüm mahlûkat yatar da
Bende bir an yatmıyor ki bu sevda

Zaman sıkıştırdı gönülse kaçtı
Kalbim ortasında bir yara açtı
Ben gibi zalime nereden düştü
Şu hayatı tatmıyor ki bu sevda

Yaşar Özden söylüyorsun sen neyi
Boşa gitti garip gönül emeği
Yakamdan asılmış vurur tekmeyle
Hiç elimden tutmuyor ki bu sevda.

MUHAMMED HÜSEYİN BEHÇET TEBRİZİ

Muaz ERGÜ

Şehriyar, şiirin ve sözün, yani şehrin efendisidir.

Tebriz Türklerinden, Heyder Baba'ya Selam şiirinin şairi. Bir ömür gam üstüne gam çalan, dünyanın yalan dünya olduğunu derinden hisseden, insanı derde salanın dünya olduğunu bilenlerden. İran'da yıllarca yasaklanmış Türkçenin en sağlam surlarından, eteklerinde doğup büyüdüğü Heyderbaba dağı gibi yıkılmayan, dimdik...

İran'ın Tebriz şehrinde tarihler 1906'yı gösterirken doğar Muhammed Hüseyin yani meşhur ismiyle Şehriyar. Babası görgülü, bilinçli bir aileye mensup tanınan, sevilen bir hattat ve avukattır.

Köyü adını eteklerine kurulduğu Heyderbaba dağından almıştır. Dağlara bakıp bakıp; rüzgârlara şiir söylemenin, sonsuzu özlemenin, dağların karanlığı basanda ürpermenin, hissiyatın şiiridir Şehriyar.

Türk olmasına rağmen Farsça şiirleriyle meşhur, İran'da çok prestijli bir yere sahiptir. Hatta kendisine çağın Hafız'ı diyenler çoğunlukta idi. Annesinin ısrarı ve gönül koyması üzerine Türkçe şiirler söylemeye başlar. Hatta söylendiğine göre annesi Şehriyar'a söyle bir sitemde bulunur: "Oğlum, deyirler sen büyük şair olmuştun, amma men senin dediğin şe'rleri başa düşmürem. Bes niye benim dilimden demirsen? Biraz da benim dilimden söyle ki, men de başa düşüm."

Ondan sonra Heyder Baba'ya Selam adlı destansı şiiri söyler.

Bu şiir adeta doğanın insanla söyleşmesidir. Baharda akan dereler gibi...

Şiir Onda söylenen, coşan, coşturan bir ırmak gibidir zaten. Dilden dile dolaşan, gönülden gönüle akan bir ırmak. Samimi, doğal, tabii bir sesi var şiirinin. Sanki dağlar, taşlar, börtü böcek dile gelirdi söyleşir. Duygu dolu yağmurlar boşalır gönül dağlarından, saçlarımızın en ıssız ülkelerine. Bir yağmura yakalanırsın Onun şiirlerini okurken yapayalnız bozkırlarda, ulu zirvelerde.

Toprağın, bozulmamış fitratın, en insani duyguların şairi Şehriyar Farsça'yı çok erken yaşlarda öğreniyor. İlk öğretmeni babası oluyor. Şiire yatkınlığı küçük yaşlarda kendini hissettiriyor. Kur'an-ı Kerim, Sadi'nin Gülistan'ı Ebu Nasri Felahi'nin Nisap adlı Arapça, Farsça Lügati ilk okuduğu kitaplardan. Eğitim aldığı Medrese-i Talibiye'de Arapça, Arap Edebiyatı derslerinin yanında Fransızca'yı da öğreniyor. Tahran'da Darü'l Fünun Mektebini bitiriyor. Ardından tıp eğitimi...

Tıp fakültesini bitirmeden Horasan'a sevdiğinin ardına gidiyor. Aşk adamı, zincir, pranga kabul etmiyor, deli taylor gibi coşan bir gönlü var; gem vurulmaz... Sonrasında Tahran'a dönerek çalışmaya başlıyor. Bir bankanın muhasebe bölümünde... Uzun ve sıkıcı mesailer sonrasında kendini çok sevdiği annesinin ve şiirin kucaklarına atıyor.

Çok ince ve hissiyatı yüksek bir insandır Şehriyar. Normalde bazı insanları pek etkilemeyen durumlar Onu derinden etkiliyor. Babasının ölümüyle büyük bir bunalımın içine düşüyor. Herkesten kopuk, münzevi bir yaşam sürmeye başlar. Annesinin ve şiirin yardımıyla kurtuluyor bu karanlık iklimden. Annesinin ölümü ise tekrar bunalımların başlangıcıdır. Tahran'dan ayrılır ve Tebriz'e gelir. 18 Eylül 1988'de sonsuz âleme yürür. Tahran'da vefat eden Şehriyar vasiyeti gereği Tebriz'e getirilir ve burada toprağa verilir.

TDV İslam Ansiklopedisi Şehriyar maddesinde şunlar yazılıdır: "Heyder Baba'ya Salâm (Tahran 1369 hş.). Yayımında büyük ilgiyle karşılanan eser, şah rejiminin yok etmek istediği Azerbaycan Türklüğü'nün bilincini uyandırmış, var oluş mücadelesini yeniden başlatmıştır. Şehriyâr'a nazîreler yazılmış, cevaplar, manzum mektuplar gelmeye başlamış, çok geçmeden eser Türkiye'de, Irak'ta, Kuzey Azerbaycan'da neşredilmiş, şairi hakkında yüzlerce makale kaleme alınmıştır. Böylece Şehriyâr Mektebi denilen bir ekol oluşmuştur. Şair için Bulud Karaçorlu Sehend'in yazdığı manzum mektup ve Şehriyâr'ın buna cevap olarak yazdığı "Sehendiyye", İran İslâm Devrimi'nden önce uygulanan yasak sebebiyle banda kaydedilerek halk arasında yayılmış ve büyük ilgi görmüştür."

Ruhu şad olsun, mekanı cennet!...

MEHMET HÜSEYİN ŞEHRIYÂR ŞİİRİNİN AZERBAJYCAN'IN HÜRRIYET MÜCADELESİNDEKİ YERİ

Memmed İSMAYİL

Şehriyâr yalnızca param parça olan Azerbaycan'ın değil, aynı zamanda bütün Türk Dünyasının manevî birliğine önemli katkılarda bulunan bir sanatkârdır. Millet fertlerinin değil, mertlerinin sayısı ile güçlü olur. Toprağın dert ve sızılarını yaprak dilleri ile âleme yaymak için ormanın bütün güç ve enerjisini bir ağaca vermesi gibi, toplum da, ağrı ve acılarını dünyaya bildirmek için içinden bir evladını görevlendirir. İşte Mehmet Hüseyin Şehriyâr Türk Dünyasında tarihî misyonla görevlendirilen o ender sanatkârlardan biridir. Bağımsızlığı, devleti, ordusu, topu, tüfeği olmayan memleketlerde toplum için topu da, tüfeği de şairlerin şiirleri-kalemleri karşılar. Böyle toplumlar şairlere kendi ruh koruyucuları gibi bakmışlardır. Aslında Azerbaycan Türklerinin bağımsızlık mücadelesinde şairler ve onların yazdıkları isyankâr şiirler önemli rol oynamıştır.

Bu gün ilham meşalesinin ışığına topladığımız Şehriyâr böyle bir ebediyet kervanının önde giden yolcusudur. Ve yalnızca “Heyder Baba'ya Selam” şiirini yazmış olsaydı bile, yine de milletin mücadele ülküsünün öncüsü olacak, millî bir şair gibi tarihte yaşayacaktı. Güçlü yağmurdan evvel yeli geldiği gibi, bazen dertler hayata geçmeden bir kuşun veya bir yanıklı nağmenin kanatlarında posta güvercinleri gibi geleceğe haber götürür...

Bir taneden bir sümbül, bir sümbülden bir tarla oluştuğu gibi, bir şairin ilhamından doğan kehanetli mısralar bazen esarete kalan bir milletin aydın yarınlarnın habercisi olur. Büyük Şehriyâr'ın özellikle Azerbaycan Türkçesi ile yazdığı eserlere dikkat edersek, bu şiirlerin baştanbaşa gelecek kehanet ve çağrılarla dolu olduğunu görürüz. Talihin hükmü ile Fars dilinde ölümsüz eserler veren Şehriyâr'ı hangi göze görünmez kuvvet ana dilinde şiirler yazmaya itmiştir? Bu soruları cevaplandırmadan önce şunu diyebiliriz ki, taştan süzülen suyun serin ve temiz olması gibi, Fars dili de geçit döneminde Şehriyâr için bir süzgeç rolünü oynamıştır.

Belki anamızın dilinde kaleme alındığı için de Ahmet Ateş “Heyder Baba'ya Salam” eserinin Türkçe neşrinin ön sözünde şöyle der: “İkinci Cihan Savaşından sonra umum Türk âleminde böyle bir eser yazılmamıştır”.

Bu şiirinin etkisinden konuşurken onu da tekrarlaya biliriz ki, Fuzuli'den sonra umum Türk edebiyatı temsilcilerini Şehriyâr kadar etkileyen ikinci sanatkâr da yoktur. Yazıldığı günden bu güne kadar Heydar Baba'ya Salam eseri, param parça olmuş Azerbaycan'ın birleşmesi yolunda dimdik ayaktadır. Yaşlı insan hatıralarında gençliğine dalar, öyle ise milletler nereye dalar acaba? Tarihinin özgür, bahtiyar dönemine belki? Elden çıkan günleri yeniden yaşamak, onları ayakta tutmak için...

İşte Heyder Babaya Selam ilhamın bir nevi tarihe böyle dalışıdır.

Şehriyâr millî bir şairdir ve onun kendi dilinde yazdığı eserler Türk Dünyası edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Şair Hökume Billuri'nin de dediği gibi Şehriyâr'ı İran şairi, Şark şairi, hatta dünya şairi saysalar da o, her şeyden önce Azerbaycan şairidir. Şehriyâr, bu yönüyle de , gerek Güney, gerekse de Kuzey Azerbaycan edebî muhitlerine yeni bir hava getirmiş, onlara yeni bir yön vermiştir:

*Türkün dili tek sevgili, istekli dil olmaz,
Özge dile katsan, bu dil asıl dil olmaz.*

Bu mısralar uzun yıllar Fars dilinde kudretli eseler veren azman bir şairin ana diline temastan doğan ilahî hazzının itirafıdır. “Fars şairi çok sözlerini bizden aparmış” Şehriyâr'a göre ve o gerçekten de kendisinin de dediği gibi “Türkü bir çeşme ise, Şehriyâr onu deryaeledi.”

Prof. Dr. Yavuz Akpınar'ın Şehriyâr ve Sehend'in Şiirlerinde Azerbaycan” makalesinde yazdığı gibi Şehriyâr'ın “Heyder Baba'ya Selam” adlı büyük manzumesi, ferdi duygular yanında millî düşünceleri de ihtiva etmesi bakımından dikkati çeker.

Bu lirik manzume halkın gerçek dünyasını yansıtan millî hususiyetleri taşır. Bu sebeple yayınlanır yayınlanmaz büyük ilgiyle karşılanır. Öldü sanılan İran Türklüğünü ayağa kaldırır; onlara yeni ruh verir...

*Heyderbaba, göyler bütün dumandı,
Günlerimiz bir-birinden yamandı.
Bir-birizden ayrılmayın, amandı,
Yahşılığı elimizden alıplar,
Yahşı bizi yaman güne salıplar..*

“Bir-birizden ayrılmayın amandı”

deyen şairin neye işaret ettiği de kendisinden aydınlaşmaktadır.

“İki bölünmekten öyle korkmuşum, çöpü de ikiye bölmerem daha” diyen Güneyli şair Söhrab Tahir de bu mısraları aynı bölünmüşlük korkusuyla yazmıştır. Şehriyâr ne 18.yy, ne de 21.yy şairi idi. O, nefesinden millet ve milliyet kokusu gelen 20.yy şairi idi. 20.yy ise Birleşik milletlerin eski Baş Kâtiplerinden olan U.Tanın da dediği gibi milletlerin öz soy köküne, milli kimliğine dönüşü ile hafızalarda kalacak.

Azerbaycan Türklüğünün kendine dönüşünün en büyük etkenlerinden biri de hiç kuşkusuz Şehriyâr sanatıdır. Mısralarının alt katlarına, ta kadimlerden gelen bir toprak, ana sütü, millet, örf ve adet kokusu sinmiştir. Onlardan dünyaya bir milli birlik ruhu yayılmaktadır. Bu ruh eski dünyanın eskiye bürünmüş yepyeni bir canlanması idi. Bu Tanrıdan inip gelen dağ ruhu Heyderbaba ruhu idi. Eğer böyle söylemek mümkünse, Kuran okuyup, onu derk edip Müslüman olmamanın imkânsız olması gibi *Heyder Babaya Selam* şiirini içine sindirdikten sonra milliyetçi olmamak da mümkün değildir. *Heyder Babaya Selam* eseri gerçekten de Martın 21’de Tanrıdan uyan emri aldıktan sonra aniden kışı yaza çeviren bahar havasına benzer. Sakin göle atılan taşın dalgaları çevreye yayıldığı gibi o da yazıldığı günden bütün Türk Dünyasına yayılıp diller ezberi oldu. Allah’ına canı gönülden bağlı adam idi Şehriyâr.

Onda “Yatmış hamı, bir Allah uyaktı, daha bir ben, Benden aşağı kimse yok, ondan da yukarı” diye haykırmak cesareti vardı. O, kendi zamanlarının evlatları olan Fuzuli gibi aşkın,13 yaşından tahta çıkıp 14 ülkeni bir bayrak altında birleştiren Şah İsmail Hataî gibi gücün değil, Azerbaycan’ın bölünmüşlüğü, parçalanmışlığının şairi idi... Şeyriyar’ın Türkçe yazmış olduğu bütün şiirler bunun bir kanıtıdır:

*O taydadır, Şeki, Şirvan, Garabağ,
Bu taydadır Meşgin, Eher, Garadağ.
Bir-birlerin Araz”dan alır sorag,
Araz bizi ayırmadan dağlayıp,
Son özü de gece, gündüz ağlayıp.
 (“M.Rahime Cevap”şiirir)*

“Kafkaslı gardaşlara ile görüş” şiirini yazsa da, “Ey sefasın unutmayan Gafgaz, Gelmişem zövg alım merağından. Geyrâti coşgun olmayan ne bilir ki, neler çekmişik ferağından veya “Şehriyârdan da bu üföglere Bu sınık nağme yadigâr olsun” dese de Şehriyâr’a Kuzey Azerbaycan’a gelmek kısmet olmadı. Bir tarafta şah, öteki yanda Sovyet rejimi bu görüşe gizli ve aşikâr şekilde imkân sağlamadı.

Bünyesinde Azerbaycan’ın bütünlük, bağımsızlık arzularını taşıyan ve bu ideallerin simgesine çevrilen bir sanatkârın Güneyden Kuzeye gelebilmesi aslında parçalanmış Azerbaycan’ın birleşmesine beraber bir olay olacaktı. Bu nedenle de bu gelişin karşısı çeşitli yöntemlerle alınmağa çalışıldı. Ama bu yasak aslında bu yasağı gerçekleştirenleri sonuçta hüsrana uğrattı, bu gerçekleşmeyen sefer yüzlerle şiirin yazılmasına, isyankâr duyguların kabarmasına vesile oldu. Böylece seferin gerçekleşmesini engelleyenler beklenenden de büyük bir tepki ile karşılaştılar. Mehmet Araz’ın “Şehriyâr gelmedi” şiirindeki:

*“Bahışlar asıldı teyyarelerden,,
Ümidler yollara serili galdı.
Bu ağır haberden, bu nes haberden
Güller güllüklerde derili galdı,
Şehriyâr gelmedi.”*

Mısraları Kuzeyde ve Güneyde yaşayan yüzlerle şairin dilinden söylenmiş mısralardır. Şehriyâr'ın gelmemesi, gele bilmemesi her iki yanda büyük itiraz dalgası ile karşılandı. Kanı ile canı ile Türklüğün kara sevdalısı olan bu büyük amal şairinin Türk dünyasına etmek istediği seferleri sadece hayal gücü ile gerçekleştirmiştir. Şairin birçok şiirinin baş teması Türklüktür.

Örneğin “ *Türkiye’ye hayali sefer*” şiirinde olduğu gibi:

*Gelmişim nazlı hilâl ülkesine,
Fikret’in ince hayal ülkesine.
Akif’in marşı yaşartıp gözümü,
Bahıram Yahya Kemal ülkesine..*

Aynı şiirde “Nerde vardı karındaşlarımız, ana yurdumdu” diyen şair nerde Türk varsa, Türklük varsa, oranı kendi ana yurdu saymaktadır. Parçalamanın sonucunda: “Şakkalandık here bir tayda düşüp Bir kesik baş gibi söyler kaldı”. Birbirimizle konuşup birleşmek isteyende ise: “Dev yatarken iki kardeş konuşurduk geceler, devler ayılıp, duydular ehvalımızı” diyor. Ve böyle oldukça hasret vatani Kâbe’ye çevirir: “Orda bizim kızıl Kâbe Bakıdır” diyor. Onun şiirlerinde milli bir isyan da şahlanmaktadır:

*Türkü olmuş gadağan, divanımızdan da haber yox,
Şehriyâr’in dili de vay deye, divan ile gitti.*

Şairin İran’da ilk kez Azerbaycan Türkçesi ile yayınlanmağa başlayan “Varlık” dergisinin ilk sayısının ışık yüzü görmesi vesilesi ile yazdığı şiirinde tesadüfen “Azatlık kuşu “Varlık” diye söz etmemişti:

*“Herçend kurtulmak hele yok darlığımızdan,
Ama bu azatlık doğulup varlığımızdan.
“Varlık” ne bizim tekce azatlık kuşumuzdur,
Bir müjde de vermiş bize hemkarlığımızdan.
Düşmen bizi el bir göre teslim olu naçar,
Teslim oluruz düşmene naçarlığımızdan..”*

Böyle şiirlerin Güneyde doğurduğu etkisi yalnızca Güneyde kalmıyor anında Araz sınırlarını geçip Kuzey Azerbaycan’ın yanı sıra Bütün Türk Dünyasına yayılıyordu. Ve milletin acı kaderi:

*“Kanlı tırnaklar ilen İngiliz el kattı bize,
Bakısan Rus da Arazdan geçip, İran apara.
Aradan bir de bizi bölseleler erbablarımız,
Gorhuran goymayalar Tebrizi Tehran apara.”*

Feryadındaki anlamı anlamayan olmasa gerek. Sehend’e yazdığı cevapta, daha doğrusu “*Sehendim*” şiirinde ayrılık hasret daha koyu boyalarla işlenmiştir:

*“Yine kardeş diyerek, kaçmada başlar ayak oldu.
Kaçtık, yüzleştik Araz’da yine gözler bulak oldu.”*

Aslında o dönemde İran rejiminin baskıları altında yazmak zorunda kalan sanatkârın Azerbaycan Türkçesi ile kudretli eserler vermesi kendiliğinden azatlığa ve hürriyete önemli bir sesleniş idi. “*Döyünme ve söyünme*” şiirindeki şu ölümsüz mısralar neyin habercisidir?

*“Cellât tüyesi ile bedeni baştan ayırmış,
Candan ciğeri, kardeşi kardeşten ayırmış,”*

Belki iki yüz yıldan fazla bir tarihi olan bu facia nedeni ile gerek Güney, gerekse de Kuzey Azerbaycan'da kendisini kusursuz sayan bir adama da rastlamak mümkün değil. Bu bağlamda fizikî, manevî anlamda her birimizde bir yarım adamlık, bölünmüşlük kompleksi var. İkiye parçalanmışlığın ürettiği fesatları bu.

Kuzeyden şair “*Suleyman Rüstem*”den gelen mektubu kast ederek böyle devam ediyor şair:

*“Sanki Bakû'nü , Genceni verdin bana kardeş,
Taptım elimi, arkamı, kurban sana, gardaş.”*

Ve yalnız büyük yürekli bir şairin gelebileceği son kanaat:

*“Bir gün olu ki, fatiha biz sağ-sola verrik,
Dünya hamı bir millet olup gol-gola verrik,
Düşmen de mehebbet tapa, bizler yola verrik,”*

Memmed Rahim, Süleyman Rüstem, Bahtiyar Vahabzade, Memmed Araz ve diğerleri altmışıncı yıllarda ya Şehriyâr'a mektupla müracaat etmiş, ya da Şehriyâr'ın Kuzey Azerbaycan'a gelmesine engel olan güçlere karşı şiir savaşı açmışlardı. Bütün bunların dışında şairin ölümünden sonra Mirvarid Dilbazi, Höküme Billuri, Nabi Hezri, Bahtiyar Vahabzade, Eli Tude, Elağa Vaid, Savalan, Sehend, Mehzun Fehreddin ve diğer şairler kendi elemlerini veda şiirleri dile getirmişlerdir.

Şairin Farsça yazdığı gazeller içerisinde hiç kuşkusuz en önemlisi Fikret Sadık'ın Azerbaycan Türkçesine mükemmel bir şekilde aktardığı sonralar defalarca nağmelere köfte olan “*Azerbaycan*” redifli gazeli aslında bütün bir milletin alın, kader yazısıdır. Belki diller ezberi olmasının da bir nedeni bu olsa gerek. Param parça olmuş Azerbaycan'ın bugünkü durumunu öyle sanıyorum üstadın “*Azerbaycan*” şiiri kadar dile getirecek ikinci bir eser bulmak imkânsızdır. O, gördüğümüz dertlerin ve kaçınılmaz iş ve görevlerin tekrarsız motifidir, kadersiz bir memleketin kader marşdır.

Azerbaycan var oldukça, onun özgürlük, hürriyet davası devam ettikçe “*Azerbaycan*” şiiri de Azerbaycan Türklerini bu mücadeleye sesleyecektir. Konumuzla bir başa örtüştüğünden ben son olarak bu ölümsüz eseri size sunmak istiyorum:

*“Gönlüm kuşu kanat çalmaz sensiz bir an, Azerbaycan,
Hoş günlerin getmir mudam hayâlımdan, Azerbaycan.
Senden uzak düşsem de men, eşgin ile yaşayırım,
Yaralanmış kalbim kimi, kalbi viran Azerbaycan...
Bütün dünya bilir senin kudretinle, devletinle
Abad olup, azat olup mülkü-İran Azerbaycan!
Bisutun-i inkılapta Şirin-vatan için Ferhat
Külünk vurmuş öz başına, zaman-zaman, Azerbaycan!
Vatan aşkı mektebinde can vermeği öğrenmişik,
Üstadımız deyip hiçtir vatansız can, Azerbaycan!
Kurtarmak çün zalimlerin elinden Rey şümşadını,
Öz şümşadın baştanbaşa olup al kan, Azerbaycan!
Yarep, nedir bir bu kadar yürekleri kan etmeğin,
Kolu bağlı kalacaktır ne vahtacan Azerbaycan?
İğitlerin İran için şehit olup, evezinde
Dert almısan, gam almısan sen İran”dan, Azerbaycan!
Övlatların ne vahta-dek terki-vatan olacaktır?
El-ele ver, isyan ele, oyan, oyan, Azerbaycan!
Besdir ferag odlarından kül elendi başımıza,
Dur ayağa! Ya azat ol, ya tamam yan, Azerbaycan!
Şehriyârın yüreği de seninki tek yaralıdır,
Azatlıktır bana melhem, sana derman, Azerbaycan!”*

HANGİ GÜNDEN KONUŞALIM**Hanım İSMAYILKIZI**

Hangi gününden konuşak
 Bir günün olmamış ki
 Yıkılанда el tutacak
 Sağ yerim kalmamış ki

Yandıran ne varsa yasak
 Hepisi de bir oyuncak
 Yüreğinde kalan uşak
 Hiç yaşa dolmamış ki

Yazılanlar kısmet, bahtsa
 Körpeye beşik yoksa
 Beni, öz anam, ne vaktse
 Elinden salmamış ki

GÜNEŞ BATHABATDA

Güneş bathabatda¹ böyle
 Bulutlara bin renkkattı
 Fırçasını uzatarak
 Gökkuşağı kement attı

Işığından nur paylayan
 Adama benzeyip gitti
 Gelişiyile, gidişiyile
 Dünyayı bezeyip gitti

Biraz anama okşadı
 Harareten yüzü aldı
 Hala da elimden tutan
 Bir ömürlük sözü kaldı

Güneşe öpüş gönderdim
 Çıkıp battığı tarafa
 Sevgimin ışığı düşün
 Anam yattığı tarafa

¹Bathabat: Battığı zaman

PERİM**Elnur ASLANBEYLİ**

Bilmemişem derdmiş başdan ayağa
 Sennen mutlu geçen zamanlar perim
 Esince arada firget yelleri
 Aşig sevdasını yamanlar perim

Ölüm dedikleri keşk olmayaydı
 Gül gucağı sara köşk olmayaydı
 Başımda bu deli eşg olmayaydı
 Dilimde bu ahlar amanlar perim

Derd döndü leşkere goşuna geldi
 Getdin gedişin de hoşuma geldi
 Ağlıma gelmezdi başıma geldi
 Senden üreyime damanlar perim

NEYLER

Get-get gannı felek bu çekdirdiyin
 Zulüm mene neyler zor mene neyler
 Canımı çihacag canan can dese
 Deyir heç de desin çor mene neyler

Saçımda ayların illerin deni
 Doydurammadı bir bala serçeni
 Ölüm ölüm deyib gorhutma meni
 Eger ölmüşemse gor mene neyler

Aşig dost gülünü dermedi keçdi
 Derib pünhanlara sermedi keçdi
 Geldi hoş gün meni görmedi keçdi
 Ya hu innen bele kor mene neyler

HAYDAR BABA ŞİRİNİN SEMANTİĞİ

Nuri PEKÖZ

Sanat metinlerinde okuyucuya verilmek istenen bir mesaj, bir telkin mutlaka vardır. Sanat metinlerinde, didaktik kaygıyla yazılan bazı eserler dışında, “estetik zevk” ön plandadır. Şair, bir kültürün, bir geleneğin temsilcisi olarak anlam ve estetiği birlikte sunan kişidir. Haydar Baba şiirini okurken şair ile bir yolculuk yapmış gibi hissettim kendimi.

İslam inancında söz (kelâm) insanın ameli olarak kabul edilir. Kelâm sıfatı bir nimet olarak en çok peygamberlere daha sonra da ediplere bağışlanmıştır. Yunus, sözün Hakk vergisi olduğunu şu mısralarda çok güzel ifade eder:

“Ey sözlerin aslın bilen gel de bu söz nereden gelir?
Söz aslını anlamayan sanır bu söz benden gelir.”

Şehriyar, gerek Türk edebiyatında gerekse İran edebiyatında müstesna bir şair olarak yer edinmiş, değer bulmuş bir kişidir. “İnanmış bir adam” olmasını takdir ettiğim şairin duygu dünyası çok zengindir.

İnsan sadece satırlara yazmaz, sadırlara da yazar. Şehriyar’ın seksen üç yıllık ömründe harflerin tank olmadığı nice esrar olduğunu biliyoruz. Kültürel alt yapısı çok zengin bir şairdir Şehriyar. Türk kültürünü, mitolojisini, doğup büyüdüğü çevreden alan şair, modern şiirin semantiğini iyi derecede öğrenerek halk şiiri formunda bunu ifade etme hünerini gösterebilmiştir.

Köy mektebinde ilk kez şiirle tanıştığını, şiirin lezzetini tattığını, hocanın okuyuşundan bu musikiyi aldığını şu mısralarından anlıyoruz:

“Bu mekdebdeşerinşehdindadmışam,
Ahundun ağızından gapıpudmuşam.”

Haydar Baba şiiri 1951 yılında yayımlandı. Şair, kırk altı yaşındaydı. Türkçenin İran’da 1924 ile 1979 yılları arasında yasak edilmesi bu şiirin yayımlandıktan sonra bütün Türk dünyasına yayılmasında çok etkili olmuştur. Elli beş yıl yasaklanmış, aşağılanmış, bir kültür dilinin şairidir Şehriyar. Bu esaret ve baskı onun şiirinde bir teskin edilme arayışına dönüşmüştür.

Biz hüznü seven bir toplumuz çünkü hırpalanmış, savaşlar esaretler görmüş, mihnet çekmişizdir. Bu çalkantılar, yıkılışlar sanat ve estetiğimize, dünya algımıza da yansımıştır. Şehriyar’daki “bu gam ve mihnet duygusu” beni etkileyen unsurlardan biridir.

Haydar Baba onun için çocukluğunun, mutlu günlerinin tanığı bir dosttu. Şiirin ikinci bölümünde oraya, Haydar Baba’ya, ulaşır:

“Heyderbaba, seni vatan bilmişdim,
Vatan deyip baş götürüp gelmişdim,
Seni görüp gözyaşımı silmişdim,
Halbuki, lap gemli gurbet sendeymiş,
Gara zindan, acı şerbet sendeymiş.”

“Asıl gurbet” İslam mistizminde dünyadır. Gerek halk şiirinde gerekse divan şiirinde dünya algısı böyledir. Mevlana:

“Gamin ne olduğunu bilseydi gözler,
Bu ayrılığı gökler çekseydi,
Bu gamı sultan duysaydı,
Ağlardı gece gündüz demeden.”

Şehriyar teskin olmak yerine Haydar Baba’yı acılarına karşı duyarsız bulur. Çünkü insana yüklenen emaneti dağlar kabul etmemiştir. Bu manada insanın yükü ağırdır. Kur’an’ı Kerim’de Beled suresinde” Biz insanı birtakım zorluklar, zahmetler ve sıkıntılar içinde yarattık.” der Rabbimiz. İnsan sevinçtense elem daha çok yakındır. Şairlerin, duyguları inanç ve değerlerinden bağımsız değildir. Bir duygu adamı Şehriyar:

“Dünya gazov-geder, ölüm itimdi,
Dünya boyı oğulsuzdı yetimdi.”

Haydar Baba şiirinde modern şiirdeki yavanlık yoktur. Yaşanmış özelemler, acılar, sevinçler vardır. Şair doğduğu yerlerde hatırlanmak ister, unutulmuş olmak onu ürperten adeta korkutan bir durumdur.

Şairlerin, düşünce adamlarının unutulmamak için eserler bıraktığı da bir gerçektir. Şehriyar, bahar geldiğinde Nevruz gülü çıkarken hatırlanmak ister.

*“Bayram yeli çardaglarıyihanda,
Novruzgüli, gar çiçeği çihanda,
Ağ bulutlar köyneklerinsihanda,
Bizden de bir yadeliyen sağ olsun,
Dertlerimiz goy dikelsin dağ olsun.”*

(Bayram yeli üzüm direklerini yıkarken, Nevruz gülü, kar çiçeği yeşerdiğinde, bulutlar beyaz gömleklerini sıkarken bizleri hatırlayan sağ olsun. Dertlerimiz büyüyerek dağ olsun.)

Bugün İran’da şairin ölüm günü (18 Eylül) “Milli Şiir Günü” olarak kutlanmaktadır. Yaşarken bu değeri yeterince görmese de öldükten sonra gerek İran’da gerekse Türk dünyasında Şehriyar hep gündemde kalmıştır.

Haydar Baba şiiri daha çok çocukluk özleminin dile getirildiği bir şiirdir. Türk edebiyatında birçok şair ve yazarda bu temayı görmek mümkündür. Çocukluğun saf temiz ve coşku dolu yanları hayatın dramı karşısında adeta bizi kendine çeker. İnsan fitratının bozulmadığı bir dönemdir. Her çocuk bu temiz fitratıyla mümindir. Edebiyatımızda bunu en güzel ifade eden Fazıl Hüsnü Dağlarca’dır.

*“Geceleri dua et çocuğum,
İnsan gittikçe uzaklaşmış Allah’tan.”* (Çocuk ve Allah)

Şehriyar’da çocukluk sıla hasretiyle bütünleşmiştir. Teskin olmak arzusu içindedir. Çocukluk onda güzel hatıralarla birlikte tatlı bir düş gibidir. Bir nostaljidir belki. Ağır dramlardan bir kaçış...

*“Yâdında mı ne hövselek geçardım?
Guşlar tekin ganad çalıp uçardım.”
“Galıp şirin yuhı kimi yâdında,
Eser göyüp ruhumda, her zadında.”*

Tatlı bir rüya gibidir çocukluk. Oysa bu sevinç büyüdükçe azalmış ayrılıklar, kaybedişler art arda gelmiştir. Tıp Fakültesinin son sınıfında psikolojik travmalar sebebiyle okulu bırakmıştır. Bu kederli duruş ondan hiç eksik olmamıştır.

*“Bizden de bir sen onlara gisse de,
Gissemizdeçohlı gem ü güsse de.”*

Bu kıssada gam hep var olmuştur. Belki de şairi İran edebiyatında “Devrin Hafızı” olarak tanıtan bu çiledir. Çilenin insanı pişiren kemale eriştiren bir yönü vardır. Çile bütün öğretilerde epistemolojik bir kavramdır.

Bizim şiirimize betimleme daha çok batı şiirinin etkisiyle girmiştir. Haydar Baba şiirinde klasik halk şiiri formu içinde bu betimlemeleri ayrıntılı olarak görmek mümkündür. Köy yaşamıyla ilgili bütün kavramları bulmak mümkündür. Yine köydeki kişiler, onlarla ilgili özellikler ve hatıralar şiirde yer almıştır. Özellikle şu bölümde bizim Anadolu’da da çok sık rastlanan düğün geleneği karşımıza çıkar. Gelin, damadın evine getirilirken sağdıçla damat evimin damına çıkar. Gelinin başına düğün davetlilerinin de görebileceği yerden bir elma atılır. Elmayı tutan kişi onu damada parayla satar. Gerdek gecesi gelinle damat bu elmayı ortadan bölerek yerler. Bu elma motifi gerek şiirimizde gerek halk hikâyelerinde murat ve sevgiyi sembolize eder. Elma Kerem ile Aslı hikâyesinde de bir motif olarak karşımıza çıkar. Kerem ile Aslı’nın babası çocukları olmadığı için bir çare ararlar ve uzun bir yolculuğa çıkarlar. Yolda karşılarına çıkan derviş, onlara bir elma verir ve bu elmayı hanımlarıyla bölerek yemelerini söyler. Bir süre sonra çocukları olur muratlarına ererler. Kerem ile Aslı’nın büyük aşklarında bu “elma” motifine rastlamak mümkündür.

Anadolu’da rastladığımız gelinin başından elma atma motifine Şehriyar’ın şiirinde de rastlarız.

*“Heyder Baba kendin toyun tutanda,
Gız gelinler hena, pilte satanda,
Bey geline damnan alma atanda,”*

Bu şiirde kültürel motiflerin yanında dini motifleri de bulmak mümkündür. Kâinatın diliyle şairin dili birleşir ve mümince Allah(cc.)’a baş eğer. Allah (cc.)’a baş eğmeyen şairde de onun sözünde de bir hayır yoktur.

*“Nergisli söz üreklere deydi,
Ağaşlar da Allah’a baş eyerdi.”*

Şehriyar bizden biridir. İslam dünyası, Moğol istilaları, Haçlı Seferleri ve 19. Yüzyıldan itibaren sömürgeci güçlerin saldırılarıyla büyük yıkımlar gördü. Kardeşlerimizle aramıza kanlı duvarlar örüldü.

Sesimizde ve yüreğimizdeki yankı bizi birleştirdi. Unutmayalım ki anlam coğrafyamızda hep bu tevhit olacaktır.

Büyük İslam medeniyetinin Batıya karşı duruşu ve var olma mücadelesi devam etmektedir. Büyük şairler yetiştiren edebiyatımız bizim yıkılmayan sağlam kalemizdir.

Dilimize hizmet eden inanlı şair Şehriyar’ı rahmetle anıyoruz. Acıların teskin olduğu yerde Rabbi’ne kavuşan yorgun hayat yolcusuna selam ve dua ile.

Haydar Baba’ya selam, Şehriyar’a selam.

ÇANAKKALE'DE UYANIŞ**M.Nihat MALKOÇ**

Kasırgalar savurur; buz kestirir kar bizi
Gece gündüz kavurur sığağında nâr bizi

Çanakkale'de zaman açılır sonsuzluğa
Çağırır gül yüzüyle agûşuna yâr bizi

Sabır ateşten gömlek, dua semaya kapı
Bülbülün nağmesinde yakar ahûzar bizi

Gözlerim kapanmadan ruhum dalar uykuya
Elinde kırmızı gül, çağırır mezar bizi

Fazilet yarışında önde gider yiğitler
Zekeriya misali bölse de hızar bizi

Gayya çukurlarından beslenirse kem gözler
Sirkeyle bal misali öylece bozar bizi

Kalbin orta yerine siner kirli bakışlar
Kendimize getirir ilâhî nazar bizi

Gök yarılrsa ikiye, gün batsa da şafakta
Çağların göbeğine tarihler yazar bizi

Gök kubbenin altında dolaşırken avare
Hicran ateşlerine atar intizar bizi

Hafakanlar basmadan yetiş rahmet meleği
Ölüme çeyrek kala çepeçevre sar bizi

Efkâr basar sinsice hüznü coğrafyamıza
Sevgilinin hayali eder bahtiyar bizi

Gelibolu'da yağmur fırtınaya dönüşür
Sular kaynar derinden, ateşi yakar bizi

Ürperir maveradan koparıldıkça ruhlar
Maziden arda kalan sermaye bakar bizi

Ölü toprağı serper, gaflet kurşundan ağır
Bir kez uyumaya gör yılanlar sokar bizi

Doğar Anafartalar alacakaranlığa
Aynadaki akisler Hakk'a muştular bizi

Zaman alevden bir gül, safın önünde kısırak
Düşmanı haklarım ben dostlardan kurtar bizi

Kirli çizmeleriyle girer de haremime
Hallac-ı Mansur gibi beyhude soyar bizi

Kapımın kilidini çalan dünkü devşirme
Düşünmez, bir kalemde kızıla boyar bizi

Ay ışığı düşerken kapkaranlık geceye
Uyanışın öncüsü, muzaffer sayar bizi

Diner Çanakkale'de esen acı karayel
Suya düşer cemreler ısıtır bahar bizi

ACI AYNA

Mustafa OĞUZ

Şiire ayak veren İsmail Yalınız'a-

Uçtu avucumuzdan güzelim gün
Gün akşam oldu bir gün daha öldük
Gözler kapanmadı bitmedi sürgün
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Sırtımız yasladık ulu çınara
Belki biraz sevap koyduk kenara
Gözlerimiz yoldaş oldu pınara
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Bir çığ koptu geldi ömür dağından
Günü alıp gitti dünya bağından
Yaka kurtaramadık şer ağından
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Takvim yaprakları çöpe atıldı
Gün meleşe ya şeytana satıldı
Gönül nefis ordusuna katıldı
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Geceye gireriz kâinat susar
Gözümüzü gaflet bulutu basar
Düşman bizi şeytan tahtasın asar
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

Meleşe küstürdük şeytana kaçtık
Nur beklerken nara kucağı açtık
Ömür sermayesin hevaya saçtık
Gün akşam oldu bir gün daha öldük

ÇANAKKALE İÇİNDE

Osman AKTAŞ

“Dağ taş Memet dolu dağ taş sevkiyat”
denince aklıma gelir bu destan
onlar sayesinde yaşanan hayat
nesillere miras kalır bu destan

çanakkale bir milleti diriltti
kimini arıttı kimi delirtti
nefisleri güllelerle eritti
insanı kendinden alır bu destan

gelibolu destanların hasıdır
ingilizin kırık düşü yasıdır
elbet bunlar ana/dolu sesidir
hak ettiği yeri bulur bu destan

her metre kareye altı bin kurşun
insana lazımdır bir bez beş arşın
beklentisi bu mu şu yüce arşın
her daim yerini bilir bu destan

fizahi yalnızca duyduğun söyler
boşaldı şehirler boşaldı köyler
nerede ağalar nerede beyler
ecri nefes gibi solur bu destan

TURHAL'DA ÂŞIK SEMAÎ'NİN EVİNDE DAVUT SULARÎ İLE SON SOHBET

Mehmet YARDIMCI

17 Ocak 1985'te sanatını icra ederken Âşıklar kahvesinde bir atışma sırasında vefat eden, sazla bir ömür tüketen Davut Sularî, güçlü bir söz ustası olmasının yanında Siyah *perçemlerin yar yar dökmüş yüzüne gibi* dillerden düşmeyen türkülerıyla usta bir müzisyen özelliğine sahiptir. Âşıklık geleneğinin tümünü yerine getirebilen atışmanın, lebdeğmezin, taşlamanın, güzellemenin en iyi örneklerini veren, bir şiirinde:

Pîr elinden içtim dolu

Öğrendim erkânı yolu diyerek bâdeli âşıklar kervanına katıldığını belirten Sularî'yle 22 Kasım 1984'te Turhallı Âşık Kul Semaî'nin evinde bir araya gelmiştik.

Kırk yıldır sazına ses veren iki usta âşık, âşıklık geleneğince halleşip, ayak tutup, atışıp bizlere; âşığa, âşıklık geleneğine yaraşır bir gece geçirtmişlerdi. Derin bir halk bilimine sahip Sularî, Erzincan yöresinden bazı menkıbelerle Âşık Noksani için sorduğum bir soru nedeniyle Noksani'nin kerametlerini anlattı. Sohbetine doyum olmayan âşık sazını kucağına alıp Semaî'ye meydan açtı. Doğmaca şiir okudu, benden ayak isteyip verdiğim ayakla atışıp Semaî'yle ustalıklarının hünerlerini bir bir sergilediler.

İki usta âşık Kul Semaî ve Davut Sularî'nin bu denli samimi bir ortamda içtenlikle çalıp söylemeleri her zaman yaratılabilecek bir olay değildi. Şiirler ayak verilip doğaçlama (irticalen) söylendiğinden teybe almayı uygun bulup kalıcı olmasını sağladık. Ne bilirdik ki o geceki söyleyişlerinde:

Davut Sularî'yem mana okuram
Hikmet culfasıyam metah dokuram
Semaî'ynen sema raksın yapıram
Muhabbetten kılma kılma **Yardımcı**

ve

Gerçi Davut Sularî'yem aptal serseri biri
İnsansın gezersin amma inan değilsin diri
Hamdolsun ki yüzümde yok benim kıyamet kiri
Sevgi sohbet şefkatinden bana karşı yaz görem diyen,

sanki kendisiyle ilgili bir yazı yazmamı vasiyet eden, bu güzel geceden sonra memleketine giden Davut Sularî'nin kısa bir süre sonra acı haberi gelecekti. Son dönemin en usta âşıklarının başında gelen Davut Sularî'ye Tanrı'dan rahmet dilerken teybe kaydettiğimiz şiirlerini ve sorduğum sorulara verdiği yanıtları gün ışığına çıkarmayı hem bu usta âşığa vefa borcu, hem de halk kültürü adına kendime bir görev saymaktayım. Söze, Davut Sularî Turhal'a gelince Kul Semaî'yi yerinde bulamayışına söylediği şiir ve Semaî'nin söyledikleri ile başlayalım:

Sularî:

*Keçeli Rıza'ynan yollardan geldim
Seni bulamadım söyle nerdeydin
Gece sabaha dek kahve bekledim
Bir habercik veremedim nerdeydin*

Semaî:

*Dün bir aşk atıyla seyyaha çıktım
Sen gelince olamadım ne deyim
Nice sözle gönül kalesin yaptım
Sen gelince olamadım ne deyim*

Sularî:

*Rıza gider gelir kitlidir dükkân
Bilmem ki ne yerde pürhanda yâran
Yoldan gelmiş gayet yorgun bir kervan
Sohbetine eremedim ne deyim*

Semaî

*Sana derim ben bu candan geçmiştım
Yine gönüllere dükkân açmiştım
Zannetme ki kardeş senden kaçmiştım
Sen gelince olamadım ne deyim*

Sularî:

*Hanedan kişiler bilirim kaçmaz
Dost sırrı baş gitse aduya açmaz
Senden başka kimse değerim biçmez
Meydanına varamadım nerdeydin*

Semaî:

*Eşim ile davet üzere gittim
Aldım muhabbet bal okşayıp içtim
Söyle yoksa gardaş hata mı ettim
Sen gelince bulunmadım ne deyim*

Sularî:

*Davut Sularî der ey canı canan
Bilirim haneden istermiş mihman
Sen benim derdime merhemler olsun
Elin ile saramadın nerdeydin*

Semaî:

*Kul Semaî'm dostum dostu arardım
Geldiğine bilsen nasıl sevindim
İstersen emanet canım verirdim
Hizmetine eremedim ne deyim*

Âşık Davut Sularî, bildiğimiz gibi sazını hemen her konuda konuşuran doğaçlaması çok güçlü usta bir âşıktır. İşte Semaî'nin eşi Âşık Nevruz Bacı'nın çay getirmeyişini hemen sazı ile dillendirışı şöyle olmuştur:

*Beyler size benim dileğim vardır
Niçin halim sormaz bu Nevruz sultan
Uzak yoldan geldim gayet yorgunum
Neden bir çay vermez bu Nevruz Sultan*

*Almış yârin gelinleri konuşur
Sevdiği Semaî ile yarışır
Kelam derim dudaklarım buruşur
Noksan halim görmez bu Nevruz Sultan*

*Davut Sularî'yem etse de ne hal
Muhabbet elinden olur şeker bal
Meclis ahbabıynan olan hasbihal
Herhal bizi kırmaz bu Nevruz Sultan*

Âşık Nevruz Bacı'ya bu söyleyişten sonra Semaî, tezeneyi sazının teline vurup meydan açtı ustaca söyleştiler:

Semaî:

*Nevruz halim sormaz diye gücenme
Sormaktadır canım sorduğundandır
Gizli yaralarım sarmaz zannetme
Sarmaz zannettiğin sardığındandır*

Sularî:

*Yârine bir hizmet dedim de kalktı
Yerine cevaplar verdiğiğindendir
Evet, can ortağın hem can yoldaşın
Onun ile yola girdiğindendir*

Semaî:

*Gelip şu dünyaya başını vurdun
Mevsim kış geliyor her hal üşüdüün
Senin şu halini bilir umudun
Bilmez zannettiğin bildiğindendir*

Sularî:

*Nevruz Sultan sana bir fener idi
Divan oğlu kızı torunlar verdi
Sana arka verip haneni kurdu
El bağlı huzurunda durduğundandır*

Semaî:

*Tenkit etme dostum haller sorulur
Sel kesilir yine çaylar durulur
Sana da bir canlı bina bulunur
Bulmaz zannettiğin bulduğundandır*

Sularî:

*Derler ki bir ağaç dalıyla gürler
Kepenek altında yatarmış erler
Keçeci gibi gerçekler pirlir
Kudret kanadını gerdiğiğindendir*

Semaî:

*Semaî der Davut Sularî Baba
Bende bir can bir saz bir hırka aba
Neler neler yaratıcıdır Hüda
Bin saati bile sürdüğüğindendir*

Âşık Davut Sularî bu söyleyişten sonra sazına eğilip doğaçlama bir türkü okudu:

*Ulu dağlar gibi kar olan başın
Gözlerimin yaşı sel değil ya ne
Hep kalkıp gidiyor bu zayıf döşüm
Beni taşa tutan el değil ya ne*

*Acaba var mıdır toprağın ferî
Yağmurun yağışı çamurun dili
O nedir ağlatır şeyda bülbülü
Baharda açılan gül değil ya ne*

*Davut Sularî'yem mana yetirem
Misafir olup da gaybe oturam
Her düşünce müşkilini bitirem
Adap erkân ile yol değil ya ne*

İçten ve duyarak okuduğu bu türküden sonra bana yönelip çevredeki halkbilim alanındaki çalışmalarımı bildiğinden sazına benim için ses verdi:

*Biraz evvel dedik senin için heyhat
Muhabbet bezmini kursa **Yardımcı**
Burdaki âşıklar cem-i mevcudat
Künye defterine alsın **Yardımcı***

*Her sözüm terazi sazı bende tart
Çerik çürük varsa kaldırıp da at
İnsan bir değıldir değışik sıfat
Fevzi kuvvetini bulsa **Yardımcı***

*Ben âşığım diyen vatanda çoktur
Yokla ki hircunu bak gevher yoktur
Evet, âdem Hak'tır kâinat Hak'tır
Bizi de gönlünde tutsa **Yardımcı***

*Bir elinden alıp içmişem ahım
İnsiyatin dedi hikmet kitabım
Bezm-i elest etmiş hikmet şarabım
Can şikest olmadan verse **Yardımcı***

*Doğumum Erzincan Çayırılı yerim
Böyle maadadır ol nazlı pirim
Ben bir mazlum canan demirem şirin
Fazilet künyesin bulsa **Yardımcı***

Davut Sularî'yem mana okuram
Hikmet culfasıyam metah dokuram
Semaî'ynen sema raksın yapıram
Muhabbetten kelim kılrsa **Yardımcı**

Âşığın coşması selin çağlaması gibidir. Sel akar gider, önünde durulmaz daha. Davut Sularî de öyle coştı, söyledi, söyletti peş peşe Divanî ayağından okuduğu:

*Ben derdi giriftarem ki deme hitabım yoktur
Cemali canandır gönlüm nikabım yoktur
Derdi giriftarem kırk altı yıldır derbederem
Ayaksız kütüphaneyem elimde kitabım yoktur*

*Gerçi mest-i elestiysem kendi ağamdan çoktur
İçmişem bir meyhaneyem elde şarabım yoktur
Daim sökülürem dağlardan gelen sesim toktur
Kuru taşta dönmüşem ki inan toprağım yoktur*

*Daha taze bir dal idim tendi bağımda bittim
Bir kasırğa geldi aldı götürdü kökten yittim
Bilmezem ki bülbülü nalânı ol demden ettim
Kurumuş bir dal gibiyim inan yaprağım yoktur*

*Aşk ile dünya dolmuştur **Davut Sularî** inan
Bir zaman memurdun amma küllüden oldum bir an
Hepsi kaçtı gitti kalmadı yanımda bir yaran
Evim barkım harap olmuş inan otağım yoktur*

Yaşam öyküsünden bazı kesitler sergilediği bu duygulu ve çok güçlü söyleyişten sonra durmadı. Yine kendine özgü üslubuyla divani okumaya devam etti:

*Fuzulî der âşık benem Mecnun'un adı vardır
Hele ne çeşit insanım kaleminle yaz görem
Bir bahar eyyamıyam ki sen bir kasırğa gibi
Muhabbet yeli olup da bana karşı yağ görem*

*Hicran elemi değmiştir hicran ile dağlandım
Sanmayın ki ben dertliyim amma ta ki zağlandım
Zincir-i aşk ile de girizgar olup bağlandım
Eğer zağrı velayetsen ben kendimi çiz görem*

*Amma dostum el uzattın tepmem elin kenara
Zerre kadar söz gelince olmam nutku mubara
Gerçi âşık-ı sadıksan inan vechi didara
İsterim ki daim dostta ak olacak yüz görem*

*Nice âlem nice meclis nice zindanlar gördüm
Nice tabiplere gittim derdim devasın sordum
Sokrat Eflatun'lar kaçtı orta yerlerde durdum
Ne olur yarama merhem varsa getir sür de görem*

*Gerçi **Davut Sularî**'yem aptal serseri biri
İnsansın gezersin amma inan değilsin diri
Hamdolsun ki yüzümde yok benim kıyamet kırı
Sevgi sohbet şefkatinden bana karşı yaz görem*

deyip son dizelerinden benim için söylediği belli olan bu deyişten sonra yine bana yönelip "hocam" ayaklı bir söyleyişti bulundu.

*Cemaat içinde kelim
Verdiğim yeter mi hocam
Gözlerinle mucizeler
Gördüğün yeter mi hocam*

*Muhabbet dediğin baldır
Erkân dediğinse yoldur
Yazdım kalem biten doldur
Serdiğim yeter mi hocam*

*Dönmem ben Hakk'ın yolundan
Çekmişim elin dilinden
Bunca muhabbet gülünden
Verdiğim yeter mi hocam*

*Mümin evler Hakk'a gayret
Etmeyin nutkuma hayret
Şimdi demde bir muhabbet
Kurduğum yeter mi hocam*

*Hey Davut Sularî'm heye
El sundunuz candan meye
İkrarımız elif beye
Erdiğim yeter mi hocam*

Davut Sularî'nin peşpeşe söyleyişlerinden sonra Kul Semaî sazını kucagina alıp tezeneyi teller üzerinde gezdirmeye başladı. İki âşığın da sazları kucaklarındaydı. Ayak istediler benden. *Gördüm ayağını* verdim usta âşıklara. Ustaca işlediler ayağı: Semaî:

*Çok şükür yaratan yüce Mevla'ya
Hakikatten haber verenler gördüm
Güneşsiz ahmaklar dünya bom boştur
Dağların arkasın görenler gördüm*

Semaî:

Hakikat yolunda gerçek yol diye
Arının yaptığı tatlı bal diye
Şu bizim Turhal'da can kurban diye
Muhabbet çiçeği verenler gördüm

Sularî:

Sensin be insafsız sormazsın beni
Sevgili uğruna koydum bu canı
Yalnız başıma ben kestirdim seri
Yar ile dert devran sürenler gördüm

Semaî:

Çile çekmeyenler gülmez dediler
Eldeki boş kabı dolmaz dediler
Çağırınlar mahrum olmaz dediler
Sabredene murat verenler gördüm

Sularî:

Sabır taşı olsa bile de çatlar
Elbet menziline alır insanlar
Ben âdeme bende yoktur kanatlar
Hakkın rızasına erenler gördüm

Semaî:

Nice âşık sadık yollarda gezmiş
Kul Semaî türlü dallarda gezmiş
Mecnun Leyla için çöllerde gezmiş
Leyla diye Mevla görenler gördüm

Sularî:

Herkes bulamazmış gani Mevla'yı
Her kul keşfedemez Davut Sularî
Defteri kudrette gerçek dünyayı
Ama çoğu yolda kalanlar gerdüm

deyip söyleyişi bağladıktan sonra Âşık Davut Sularî'ye bazı sorular yönelttim. Bunlardan biri her ne kadar çeşitli kaynaklarda bulunsa da yaşamı üzerine kendi ağzından gerçek bilgileri alabilmektir. Sorduğum soruya verdiği cevap:

Babam Veli Ağbaba ile annem Rindi'den 1926 yılında Erzincan Çayır ilçesinde doğmuşum. Soyum Haşimi kabilesinden İmam Musa-i Kâzım'ın torunu İbrahim'i Mükerrermin oğlu Seyit Muhammet Hayranî Veli'nin neslindenim.

17 yaşında manâ âleminde aşk meyi içmişimdir. Arap ve Fars devletleri ile on bir Avrupa devletinde halk şiirimizi tanıtmaya gayretinde bulundum. Çeşitli bilim adamları ile konferanslar verdim. Alman ve Fars dillerini iyi bilirim. 46 senelik saz şairiyim. Eski Türk geleneğini sürdüren âşıklardanım.

1980-1982 yılları arasında safkan Arap atımla Anadolu'yu karış karış dolaşıp 35 bin kilometre yol kat ettim. Her köyde sazıma ses verdim. Sonra atımı Erzurum'un Mirseyit köyünde Mehmet Şahin'e verdim.

Muzaffer Sarısözen ve Ulvi Cemal Erkin'in aracılığı ile İstanbul radyosunda göreve başladım. 1950 yılından 1965'e kadar halk türkülleri okudum. 1965'te ayrılıp isteğim üzerine serbest saz şairliğine devam ettim. Biçiminde olmuştur. Biraz da türkü dinlesek dediğimde de şu türkülleri seslendirdi:

Siyah perçemini dökmüş yüzüne
Salınarak gelen hümayaya bakın
Kimden söz işitmiş düşmüş hüzüne
Keder yakışmayan simaya bakın

Yaktın yandırdın beni
Zalim aldattın beni
Ne dedim de darıldın
Bir pula sattın beni

Ağ göğsün üstüne bir bağ biçilmiş
Binbir çeşit çiçeklerden dikilmiş
Dün uğradım bir ücraya çekilmiş
Bulut mu kaplamış şu aya bakın

Elin sitemini yar yar ağlarken gördüm
Gül dibinde kâhgül sararken gördüm
Bir seher akşamı çağlarken gördüm
Davut Sularî deki sevdaya bakın

Kirpiğin kaşına değdiği zaman
Bekletme sevdiğim vur beni beni
Sevdanın şafağı söktüğü zaman
Diyardan diyara sür beni beni

Saçların rüzgârı tel tel biçende
Dudağın dilinden şerbet içende
Gönlümde duygular ateş saçanda
Alevden gömleğe sar beni beni

Hasretin bırakıp özlem getiren
Güllerin yerine diken bitiren
Gönlümde yarayı açan o tren
Ötünce hatırla yar beni beni

Tercan illerinden gelen bir güzel
Açmış ağ göğsünü sallanır bir hoş
Kınalanmış parmakları elleri
Oturdu yanıma dilleri bir hoş

Davut Sularî der bağrıma akar
Hicranın ateşi canımı yakar
Can alıcı gözle yüzüme bakar
Naz u işve ile sallanır bir hoş

biçiminde çaldı söyledi coşku ile. Âşıklık geleneğinin büyük ustalarından Davut Sularî'yi vefatının 31. yılında özlemle anıyor, ruhu şad olsun diyoruz.

VAR-YOK-VAR**Mehmet DURMAZ***Türk Şiirinin Beyaz Kartalı B. Karakoç'a*

Yaşatamaz ne can ne ten
Sarıma bunlara boşa
Ölümde hayat dilersen
Yokluk kalesinde yaşa

Bedense saltanat yurdun
Sen onu boşuna kurdun
Varım derken nice vardın
Kanma bu hayale düşe

Yolcusun binitin dünya
Ona binen sensin güya
Bu bir oyun bu bir rüya
Geldi artık aklım başa

Öldürdüm bendeki beni
Dirilttim bendeki seni
Can giyer akça kefeni
Doyunca ekmeğe aş

Dağıldı kalbim bedenim
Canana cansız gidenim
“Var”ı, “var”a terk edenim
Kim inana kimler şaş

Dirilir, tohum çürürse
Can yeşerir, ten kurursa
“Yok” var olur “var” erirse
Aklım ermedi bu işe

Varlıkta varlık kalmadı
Sarılar suyla dolmadı
Canandan haber gelmedi
Nazar kıldım dağa taş

Sular kaynağa akacak
Can içinden can çıkacak
Ateşi ateş yakacak
Cemre düşünce ateşe

Suyun tevhit hali buzdur
Su kabuktur ateş özdür
Kalp suyun külünde közdür
Od verir kuruya yaş

Gölgeler boğunca sesi
Kesilir canın nefesi
Kırılınca ten kafesi
Can gelir vurulan kuşa

Perde iner ışık söner
Oyuncu sahneden iner
Suretler aslına döner
Bir el dokununca tuşa

Kesret durağıdır dünya
Hicret durağıdır dünya
Gurbet durağıdır dünya
Git sıluya koşa koşa

SESLİ-SESSİZ**Mehmet GÖZÜKARA**

Anne sesli sever babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz sevgi sevgidir
Gözlerle ekilir yürekte büyür
Sevgiyle gelenler sevgiyle gider
Sevilen, açılan çiçek gibidir

Anne sesli güler babaysa sessiz
Her yüzde bir çiçek açar tebessüm
Papatya beyazı sümbül mavisi
Buyur eder uçan kelebekleri
Ak göğüsten içer süt bebekleri

Anne sesli ağlar babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz ağıt ağıttır
Gözler bulutlardan yağmur yüklenir
Ayağa taş değer başa kar yağar
Sararan ufuktan kara gün doğar

Anne sesli söyler babaysa sessiz
Her ses farklı akar gönül yurduna
Peşimizde ecel dolaşır durur
Avcıdan habersiz göldeki kuğu
Arındığı suda can verir çoğu

Anne sesli yürür babaysa sessiz
Üstüne dökülen sular seslenir
Hayatın içinden geçip giderler
Kalır akıllarda ak pak elleri
Boş kalır boşalan eski yerleri

Anne sesli ölür babaysa sessiz
Ha sesli ha sessiz ölüm ölümdür
Ölen ayağımdır ölen elimdir
Kurşun kadar ağır ölüm korkusu
Ölümlle yaşittir hayat doğrusu